

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Jelentés bv. intézetben tett látogatásról

A látogatás helye: Szegedi Fegyház és Börtön III. objektuma (Nagyfa)

A látogatás időpontja: 2012. szeptember 26.

A látogatáson részt vett: dr. Bieber Ivóna, dr. Ivány Borbála, dr. Tóth Balázs és Zádori Zsolt.

A jelentésben a Helsinki Bizottság megfigyelői által leírt észrevételeket a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának megjegyzéseivel egészítettük ki, ezeket dőlt betűvel és szürke háttérrel szerepeltettük.

A látogatás célja a szélesebb nyilvánosság előtt nagyfai „nyári börtön” néven ismert körlet körülményeinek vizsgálata volt, különös tekintettel arra, hogy mit takar a „nyári” jelző, illetve van-e eltérés a fogvatartás körülményeiben az intézet többi körletéhez és a „hagyományosnak” tekintett bv. intézetekhez képest. A szokásostól eltérő módon a látogatás egynapos volt, így a Bizottság munkatársai csak a körülmények megfigyelésére és csoportos beszélgetésekre szorítkoztak, a fogvatartottak nem jelentkezhetek előzetesen négy szemközti beszélgetésre a Helsinki Bizottság munkatársainál.

Általános tapasztalat

A látogatás során a parancsnokhelyettes és munkatársai a lehető legnagyobb mértékben segítettek a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek munkáját. A parancsnokhelyettes minden kért dokumentumot a Bizottság munkatársai rendelkezésére bocsátott, kérdéseikre kimerítően válaszolt. A megfigyelők a körlet minden zárkáját megtekintették, a fogvatartottakkal a személyi állomány látó- és hallótávolságán kívül, ellenőrzése nélkül folytattak beszélgetést. Fényképek készítésére a megfigyelők nem kaptak engedélyt, a parancsnok a kérést arra való hivatkozással utasította el, hogy a körlet felújítási munkálatai még folyamatban vannak, azok végeztével azonban a fotók készítésének nincs akadálya.

A megfigyelők látogatásukat a parancsnokhelyetessel való megbeszéléssel kezdték. Ezt követően az éppen felújítás alatt álló nyári börtön körülményeit vizsgálták meg, annak összes működő zárkáját megtekintették, a fogvatartottakkal csoportos beszélgetést folytattak. Megjegyzendő azonban, hogy a Bizottság munkatársai a személyi állomány három tagjának kíséretében érkeztek a zárkákhoz, ami a fogvatartottakban bizalmatlanságot kelthetett és ez befolyásolhatta a beszélgetés tartalmát. Általánosságban elmondható, hogy a négy szemközti, külön helyiségben történő beszélgetések hiánya miatt nem alakulhatott ki olyan bizalmas beszélgetés a megfigyelők és fogvatartottak között, mint amilyen a rendszerint hosszabbra tervezett monitoring látogatások alkalmával általában jellemző. A látogatás végén a Bizottság munkatársai nagyon röviden szemrevételezték a szállítózárkát, valamint a tököli Büntetés-végrehajtás Központi Kórház kihelyezett krónikus utókezelő részlegeként működő egészségügyi körletet is. A látogatást követően a megfigyelők tapasztalataikat megosztották az intézet vezetésével.

A bv. intézet felépítése, fogvatartotti létszám

A nyári börtön épülete kissé elkülönül a többi körlet épületétől, de azokkal egy épületcsoportot alkot, amely egy főkerítéssel van körbekerítve. Az étkező és a bolt minden körletből jól megközelíthető. A börtön összes körlete nyitott rezsimű a parancsnok utasításának megfelelően.

A III. objektum épületegyüttesének elrendezését az alábbi térkép szemlélteti:

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Jelmagyarázat

1. Nyári börtön (3-as körlet)
2. 1-es körlet
3. Krónikus utókezelő
4. 2-es körlet
5. Étkező, bolt
6. Oktatási központ
7. Parancsnoki épület
8. Mezőgazdasági épületek

A parancsnokhelyettes tájékoztatása alapján az intézetben fogvatartottak létszáma a látogatás napján:

Körlet	Létszám (fő)	Összlétszámhoz viszonyított arány (%)
1. körlet	179	38,7
2. körlet	187	40,5
3. körlet (nyári börtön)	47	10,2
Krónikus utókezelő	49	10,6
Összesen	462	100

Amint a táblázatból látható, a nyári börtönben jelenleg 47 főt tartanak fogva. A felújított rész befogadó képessége 60 fő, azaz a telítettsége 78 százalékos, ami számottevően kedvezőbb az országos 137 %-os átlagnál.¹ A körlet teljes befogadóképessége a felújítást követően 112 fő lesz.

¹ Forrás: Büntetés-végrehajtási Szervezet évkönyve 2011, p.21., amely elérhető a BVOP honlapján: http://www.bvop.hu/download/evkonyv_2011.pdf/evkonyv_2011.pdf

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A nyári börtön

A 3-as körlet eredetileg lakóépületnek épült, később 2007-ig idegenrendészeti fogdaként működött. Az épületben tavasztól a fűtési szezon kezdetéig, október 15-ig helyeznek el fogház és börtön fokozatú fogvatartottakat. A zárkákba kizárólag dolgozó elítéltek helyeznek át az intézet többi körletéből, akik döntően a 3-as körlet felújítási munkálataiban vesznek részt, illetve néhányan a húsüzemben, növénytermesztésben vagy állattenyésztésben végeznek munkát.

A körlet nyári időszakra történő megnyitásának célja, hogy mérsékeljék a többi körlet zsúfoltságát, ami egyértelműen támogatandó kezdeményezés. Az épület tetőszerkezetének hőszigetelése jelenleg javításra szorul, de az épület alapvetően téli üzemeltetésre is alkalmas lenne – egy új kazán és radiátorok biztosítják a fűthetőséget. A körlet működtetésének a nyári időszakra való korlátozása döntően gazdasági megfontolásból történt, azaz a „nyári börtön” elnevezés félrevezető, hiszen a körlet egész évben üzemeltethető lenne az időjárási viszonyoktól függetlenül.

A körletépület már felújított, működő zárkái 4-12 személyesek, de látogatásunkkor egyik zárka sem volt teljesen telített. Mindezzel együtt is kijelenthető, hogy a zárkában a fogvatartottaknak az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatában meghatározott 4m²-nél kevesebb nettó szabad mozgástér jut személyenként. Ezt a körülményt azonban némileg enyhíti, hogy a fogvatartottak a nyílt rezsimből adódóan napközben kimehetnek az udvarra. A zárkák falai és az ágykeretek frissen festettek. Minden zárkához elkülönített, külön szellőzésű zuhanyzó és WC tartozik, a zárkák mindegyikében található egy kisméretű tv. A zárkában a fényviszonyok és a szellőzés megfelelőek. Általánosságban elmondható, hogy a nyári börtön zárkáinak körülményei nagyságrendekkel jobbak, mint az ország legtöbb bv. intézetében.

BVOP elismerte, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata rögzíti az említett fogvatartási mozgásteret, ugyanakkor hozzátette, hogy a jelen költségvetési helyzetben rövid-és középtávon sem számolhatunk az elhelyezési lehetőségek jelentős bővülésével. Ennek okát abban jelölte meg, hogy a büntetés-végrehajtási szervezetnek adott infrastruktúrával kell gazdálkodnia egyre növekvő fogvatartotti létszám mellett.

A látogatás folyamán a megfigyelők a felújítás alatt levő zárkákba is betekintettek, ahol éppen fogvatartottak dolgoztak, illetve röviden szemrevételezték a korábban magánelzárás fenyítés vagy fegyelmi elkülönítés végrehajtására szolgáló zárkákat, amelyek jelenleg a felújításon dolgozó fogvatartottak öltözőjeként funkcionálnak.

A csoportos beszélgetés során a fogvatartottak elmondták, hogy más intézetekkel összehasonlítva elégedettek fogvatartásuk körülményeivel, a nyári börtönt pedig az objektum legtisztább, legélhetőbb körletének tartják, vagyis szívesen veszik, ha áthelyezik őket ide. Mivel a zárkában dolgozókat tartanak fogva, a megfigyelők érkezésekor sokan munkában voltak, csak az éppen szabadságon levőkkel találkoztak. A fogvatartottak az étel minőségét nem kifogásolták, bár az adagokat kevésnek találták, különös tekintettel arra, hogy sokan közülük nehéz fizikai munkát végeznek. A dolgozóknak járó étkezési pótlékot ugyanis rendkívül kevésnek találják. Az egészségügyi ellátással, illetve a munkavégzésért járó bérezéssel kapcsolatos panaszok sem érkeztek, amivel más intézetekben nem ritkán szokott probléma adódni. A személyi állomány fogvatartottakhoz való hozzáállását megfelelőként értékelték, bántalmazásról nem beszéltek.

Más körletek, egységek és egyéb észrevételek

Az 1-es és a 2-es körletet, valamint a krónikus utókezelőt kórházból alakították börtönépületté az 1970-es években. A látogatás célzottságára való tekintettel a Bizottság munkatársai az 1-es és a 2-es körletet csak kívülről

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

tekintették meg. Az utókezelőben is csak néhány percig tartózkodtak, ahol a parancsnokhelyettes arról tájékoztatta a Helsinki Bizottság megfigyelőit, hogy az intézetnek főállású pszichológusa és pszichiátere is van, különböző szakorvosok pedig hetente látogatják az intézetet. Az éjszakai ügyelet szintén biztosított, ami támogatandó kezdeményezés, hiszen országos viszonylatban nem mondható általánosnak.

A börtön szállítózárkái lepusztult állapotban vannak, a WC-k rendkívül piszkosak, ajtajuk nem záródik megfelelően.

Az étkezde és a bolt egy épületben található, amely minden körletből könnyen megközelíthető. A bolt árlistáját a parancsnokhelyettes a megfigyelők rendelkezésére bocsátotta. A bolt kínálatát és árait egyaránt példaértékűnek találták a megfigyelők. A bolt árait egy on-line, a kiskereskedelmi áraknál számottevően nem magasabb árakkal dolgozó üzlethálózat áraival hasonlították össze. Az összehasonlítások az üdítő, ásványvíz, tusfürdő, margarin, keksz, papírsebkendő, tartós tej, kávé és szalámi termékcsoportból is választottak mintát és a bv. intézet területén található bolt termékeit legfeljebb 10 százalékkal találták drágábbnak.

Jutalmazás

A parancsnokhelyettes kiemelte, hogy viszonylag gyakori az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása és a rövid tartamú eltávazások engedélyezése.

Megemlítette azt is, hogy a börtönben szolgálatot teljesítő református lelkész és a börtönvezetés között nagyon jó szakmai kapcsolat alakult ki. Az Integrálódás a családba elnevezésű, éves rendszerességgel megrendezett esemény keretein belül 5-10, a lelkész és a börtönvezetés által kiválasztott fogvatartott „hitmélyítő csendesnapokat” tölthet együtt családjával a börtön falain kívül.

Étkezési normatíva

A parancsnokhelyettes a megfigyelők kérésére részletes tájékoztatást adott a fogvatartottak étkeztetési normatívájáról. A fogvatartottak étkeztetésére fordítható összegek a következőképpen alakultak 2012-ben:

Étkezési ellátás	Összeg /nap/fő 2012. január 1-től (Ft)	Összeg /nap/fő 2012. január 1. előtt (Ft)
Alapellátás	400	400
Gyógyélelmezési kiegészítés	alapellátás + 61	alapellátás + 261
Roboráló diéta	alapellátás + 61	alapellátás + 168
Középnhez fizikai munkát végzők	alapellátás + 76	alapellátás + 90

A fenti, jogszabályban rögzített összegek az ország összes bv. intézetre eltérés nélkül irányadóak. A Helsinki Bizottság rendkívül alacsonynak tartja ezeket a normatívákat, különös tekintettel arra, hogy 400 forintból napi háromszori étkezést kell biztosítaniuk a bv. intézeteknek. Aggasztó, hogy az alapellátásra fordítható összeg – a parancsnokhelyettes tájékoztatása szerint – 2007 óta változatlan, az étkezési pótlékokat pedig jelentősen csökkentették 2012. január 1-től. Ezek az adatok egybecsengenek a fogvatartottak által elmondottakat is, miszerint a nehéz fizikai munkát végzők számára nem elegendő az étkezési pótlékból vásárolt többletélmiszer.

A BVOP tájékoztatása szerint az étkezést biztosító alapanyagok meghatározó mennyiségéhez közbeszerzés útján jutnak hozzá, ezáltal biztosítottak a kedvező beszállítói árak. A 2012 januárja ugyanakkor alapvetően csak

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

adminisztratív jellegű változásokat hozott, a gyakorlatra nem volt jelentős kihatással. A módosított normaszöveg azt tisztázta, hogy amennyiben a fogvatartott több normára is jogosult lenne, csak a számára kedvezőbb biztosítandó, vagyis nincs lehetőség a normák összevonására. Ugyanakkor adminisztratív változásnak tekinti azt is, hogy a büntetés-végrehajtásban végzett munka besorolása nehéz fizikai munkáról középnehéz fizikai munkára módosult és ezzel együtt a pótnorma összege 90-ről 76 Ft-ra csökkent. A BVOP felmérésekre és a havi élelmezési felhasználási jelentésekre hivatkozva arra a megállapításra jutott, hogy a 400 HUF alapszabvány és az ahhoz esetlegesen kapcsolódó pótnormák megfelelően biztosítják a fogvatartottak előírás szerinti, évszaknak megfelelő élelmezési ellátását.

A Magyar Helsinki Bizottság szerint azonban – a BVOP véleményével ellentétben – nem tekinthető pusztán adminisztratívnak egy olyan változás, amelynek következtében ugyanazért az elvégzett munkáért kisebb összegű étkezési pótnorma jár. Kiemelendő az is, hogy a középnehéz fizikai munkáért járó mellett más pótnormák is csökkentek, mint ahogyan az a fenti táblázatból jól látható.

Konklúzió

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásukkor kirívó jogszabálysértést, azonnali intézkedést igénylő körülményt nem találtak.

A megfigyelők a nyári börtön fogvatartási körülményeit és állapotát megnyugtatónak értékelik. Az előzetes hírekkel ellentétben az épület teljes mértékben alkalmas fogvatartottak elhelyezésére, időjárás viszonyoktól függetlenül. A körlet nyári időszakokra való megnyitásának célját, azaz az intézet zsúfoltságának mérséklését, egyértelműen támogatandó kezdeményezésnek, követendő példának találják.

Az objektum területén működő bolt árai a Bizottság által meglátogatott más bv. intézetek áraival összehasonlítva példaértékűek.

A szállítózárkák állapota azonban kifogásolható. A Helsinki Bizottság munkatársai javasolják a zárkák állapotának sűrűbb felülvizsgálatát, gyakoribb takarítását, a WC ajtók megjavíttatását. A Bizottság munkatársai tisztában vannak azzal, hogy mivel a fogvatartottak csak időlegesen tartózkodnak ezekben a zárkákban, azok rendben tartását nem érzik elsődleges fontosságúnak. Ugyanakkor a zárkák tisztán tartása azok sajátosságaitól függetlenül a bv. intézet felelőssége és feladata, amelynek jelen esetben nem tett maradéktalanul eleget.

Üdvözlendő ugyanakkor, hogy az intézet tájékoztatása szerint a szállítózárkákat a szokásos évi egyszeri festésen túl lehetőség szerint soron kívül is meszelik, 2012 novemberében pedig a tervek szerint sor kerül a zárkák teljes körű felújítására, azaz a dohányzózárkák meszelésére, a WC és a mosdó kicserélésére, a megrongálódott ajtók megjavítását, valamint az elektromos hálózat felújítását és a középben található emeletes ágyak felső szintjének leszerelését.

Örömmel vettük a BVOP tájékoztatását, miszerint a szállítózárkák felújítását befejezték, annak műszaki átadása 2012. november 26-án megtörtént. A falakat kimeszelték, a WC-t és a mosdót kicserélték, a megrongálódott ajtókat kijavították, az elektromos hálózatot felújították, az emeletes ágyak felső szintjét pedig leszerelték.